

Vanjska politika SAD-a prema Balkanu 1990-ih

Miljanić, Maro

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:188295>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Vanjska politika SAD-a prema Balkanu 1990-ih

ZAVRŠNI RAD

Student: Maro Miljanić
Mentorica: prof. dr. sc. Marta Zorko

Zagreb, 2024.

Izjavljujem da sam završni rad Vanjska politika prema Balkanu 1990-ih, koji sam predao na ocjenu mentorici prof. dr. sc. Marti Zorko, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Maro Miljanić

SADRŽAJ

1. Uvod.....	4
2. Početak Domovinskog rata.....	6
3. Rat u Bosni i Hercegovini i uključivanje SAD-a.....	7
4. Daytonski mirovni ugovor i kraj ratova.....	9
5. Rat na Kosovu	11
6. Bombardiranje SR Jugoslavije.....	13
7. Zaključak.....	14
8. Popis literature.....	15
9. Sažetak.....	19

1. UVOD

Za očuvanje mira u svijetu zadužena je organizacija Ujedinjenih naroda (un.org, 1998). Ta organizacija još od 1945. ima ulogu brinuti se da, koliko je god moguće, sačuva svijet, a to uključuje svaku državu na kugli zemaljskoj, od ratova. Naravno da to nikada nije do kraja moguće jer svaka država zasebno vodi svoju vanjsku politiku i nikada nije do kraja moguće uskladiti želje i potrebe svih svjetskih država. Štoviše, u zadnjih se nekoliko godina taj broj ratova iznimno povećao (prio.org, 2024) i dojam je da organizacija Ujedinjenih naroda sve slabije uspijeva odraditi tu svoju ulogu. Ipak, koliko god da se na prvu čini da su Ujedinjeni narodi ti koji čuvaju svjetski mir, to baš i nije slučaj prvenstveno zbog kompleksne i ne baš efikasne strukture po kojoj je ta organizacija ustrojena. Važnu ulogu u donošenju odluka o vojnim intervencijama u države donosi Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda koje broji 5 stalnih i 10 nestalnih članica (un.org, 1998). Tih pet stalnih država, koje zapravo i vode glavnu riječ u spomenutoj organizaciji, su: SAD, Francuska, Velika Britanija, Rusija i Kina (un.org, 1998). Ideja iza odluke da baš tih pet država budu stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda je da, osim što su spomenute države jedne od najmoćnijih svjetskih ekonomskih i vojnih sila, svaki dio svijeta i svaka veća geopolitička regija bude zastupljena. Također, kako ne bi došlo do preglasavanja, omogućeno je da se niti jedna odluka ne može provesti ako se sve države ne slože odnosno, svakoj stalnoj članici omogućeno je pravo veta da poništi bilo koju odluku predloženu od strane ostalih članica (main.un.org, 1999). Međutim, problem koji leži u takvoj strukturi je da se stavovi i interesi Sjedinjenih Američkih Država, praktički od samog osnutka organizacije, ne podudaraju sa stavovima Rusije odnosno tadašnjeg SSSR-a, a u ovom stoljeću niti sa stavovima Kine. Iz takve je podjele moći proizašao problem da je samo Vijeće sigurnosti vrlo sporo i neefikasno jer, ako je nešto u interesu Kine ili Rusije, SAD će iskoristiti pravo veta, a to vrijedi i u obrnutom slučaju. Takva je situacija dovela Ujedinjene narode na glas vrlo disfunkcionalne organizacije (Kokotović, Mikulandra, 2015: 85-89), a same je države natjerala da svoje vanjskopolitičke interese provode izvan okvira Ujedinjenih naroda. Sjedinjene Američke Države još od 19. stoljeća odnosno od Monroeove doktrine iz 1823. imaju status glavne svjetske sile, a to je razdoblje, koje se proteže sve do 21. stoljeća, poznato pod nazivom Pax Americana (Srakić, 1988: 300-305). Sam pojam Pax Americana može se shvaćati na različite načine. Neki ga shvaćaju kao održavanje statusa quo nakon Drugog svjetskog rata iz kojeg je SAD izašao kao pobjednik dok ga drugi vide kao pokušaj SAD-a da učini ostale države svijeta ovisne o njima (Srakić, 1988: 301-303). Ipak, bez obzira na koji način se promatra, Pax Americana zasigurno je razdoblje u kojem SAD ima ulogu svojevrsnog „svjetskog policajca“ i

u kojem, bilo u sklopu Ujedinjenih naroda ili NATO saveza, intervenira u druge države pokušavajući zaustaviti određene ratove ili svrgnuti određene režime (vox.com, 2016). Tako je, na primjer, SAD intervenirao u Somaliji, Iraku i Afganistanu pokušavajući na različite načine tim državama donijeti mir, ali i na neki način oblikovati politiku spomenutih država (Pervan, 2023: 20). I dok se na neke od tih intervencija gledalo vrlo pozitivno, barem na njezinom početku, gdje se kao primjer može navesti intervencija u Somaliji, većina njih ipak je u povijesti upamćena kao vrlo negativan i sebičan pokušaj da se intervenira u tuđe režime pokušavajući izmijeniti politički poredak tih država na način da SAD od toga ima koristi. Najpoznatiji od tih primjera je invazija na Irak gdje je kao casus belli navedena činjenica da su američki špijuni u Iraku otkrili kako režim Saddama Husseina posjeduje nuklearno oružje (Pervan, 2023: 31-33). Međutim, godinama nakon kraja sukoba u Iraku, pokazalo se kako Irak takvog oružja zasigurno nije imao, a i da su Sjedinjene Američke Države to vrlo dobro znale (Theguardian.com, 2004). Čak je i intervencija u Somaliji, iz jedne pozitivne intervencije u koju se ide spasiti gladan narod od krvavog rata, na kraju poprimila vrlo negativnu pozadinu jer je ispalo da ciljevi intervencije ne samo da nisu bili ostvareni, nego ih nije niti bilo moguće ostvariti (Pervan, 2023: 16-20). Iz ove kratke posthladnoratovske povijesti SAD-a, može se zaključiti kako je ta država uvelike koristila svoju poziciju najmoćnije svjetske sile te je, na različite načine, ali većinom preko NATO pakta, sjevernoatlantskog vojnog saveza koji je nakon Drugog svjetskog rata nastao kao protuteža Varšavskom paktu na čijem je čelu bio Sovjetski savez, ulazila u razne sukobe na različitim kontinentima. Stoga se slobodno može reći kako su Sjedinjene Američke Države u drugoj polovini 20. stoljeća uvelike preokrojile svjetsku povijest. Tako je bilo i na području Balkana 1990-ih godina. Sama definicija prostora Balkana, odnosno koje su granice tog prostora, variraju od autora do autora, pa čak i od država do država, no ono što je povijesno-geografski možda najtočnije jest da je to jugoistočni dio Europe kojem se granice protežu od Trsta u Italiji do Odesse u Ukrajini (Slukan Altić, 2009: 402). Iako se u Hrvatskoj često može čuti narativ kako ova država ne pripada Balkanu, povijesno-geografske činjenice ipak govore drukčije. Također bi se to moglo reći i za Sloveniju, čiji narod sigurno po mentalitetu nije pretjerano sličan Makedoncima ili Bugarima, no kada se govori o geografskom pojmu kao što je Balkan, ne gledaju se niti ekonomska razvijenost niti aktualna politička situacija u državi već samo čiste povijesno-geografske činjenice. To je područje, koje je do 1991. dobrim dijelom obuhvaćala bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, 1990-ih godina bilo prepuno izuzetno važnih političkih i ratnih zbivanja. A to sve, sasvim očekivano, nije moglo proći niti bez utjecaja tada zasigurno najmoćnije svjetske države, Sjedinjenih Američkih Država.

2. POČETAK DOMOVINSKOG RATA

SFRJ je u svojoj 47-godišnjoj povijesti, od 1945. do 1992., vidjela brojne pokušaje rušenja režima i stjecanja neovisnosti od strane određenih naroda, od kojih su u tome najviše prednjačili Hrvati. Još od kraja Drugog svjetskog rata, mnogi Hrvati, pogotovo oni koji u ratu nisu sudjelovali na strani Saveznika, htjeli su vidjeti Hrvatsku kao samostalnu državu, a ne jednu od republika SFRJ (Radelić, 2006: 140-143). Već je tada, među određenim dijelom Hrvata, bila prisutna želja za samostalnom i neovisnom državom no na to se, prvenstveno zbog negativnih i svježih sjećanja koje je ostavila Hitlerova marionetska Nezavisna Država Hrvatska, nije smjelo niti pomisliti. Također, prve godine SFRJ obilježene su izrazio drakonskim kaznama koje je propisivao režim Josipa Broza Tita (Radelić, 2006: 151-153). U zatvor ili na popularni Goli otok, Hrvati su, kao i ostali državljani SFRJ, bili su slani čak i zbog najmanjih kritika upućenih Titovoj vladavini (Radelić, 2006: 198-201). S obzirom da se vlasti nije mogla uputiti niti najmanja kritika, sasvim je logično da se nitko nije niti usudio ozbiljnije pomisliti na stvaranje neovisne Hrvatske. Te su težnje bile stavljene sa strane i o njima se u službenim krugovima nije govorilo sve do kraja šezdesetih godina dvadesetog stoljeća. Tada nastupa Hrvatsko proljeće koje su prihvatili svi, pa čak i hrvatski dužnosnici Komunističke partije SFRJ, vodeće i jedine stranke u državi (Knežević, 2017: 26). Taj se pokret u intelektualnim krugovima očitovao u sve većem obraćanju pažnje na hrvatski jezik i kulturu, a sve manje na kolektivni identitet svih naroda koji je zagovarala Komunistička partija SFRJ. Ipak, kada su vodeći ljudi Komunističke partije vidjeli da je sve izmaklo kontroli države, donesen je Ustav iz 1974. godine kojim se bilo kakva slična aktivnost zabranjuje, pa je potom nastupilo vrijeme takozvane hrvatske šutnje, koje je trajalo sve do druge polovine osamdesetih godina dvadesetog stoljeća (Knežević, 2006:26-27). Nakon smrti Josipa Broza Tita, a pogotovo u toj spomenutoj drugoj polovini osamdesetih godina, država je sve manje vladala čvrstom rukom i sve se više mogla vidjeti postepena liberalizacija apsolutno svih grana ljudskog djelovanja (Radelić, 2006: 552-560). Međutim, iako se to na prvu činilo kao dobra stvar i iako činilo da se da za sve građane Jugoslavije dolaze sretnija vremena, to nikako nije bio slučaj. Desetljeća progona za bilo kakve nacionalističke progone došla su na naplatu. Sada kada nacionalizam praktički više nije niti bilo kazneno djelo, on je zapravo eksplodirao u svim republikama (Knežević, 2017: 13-32). A takav razvoj situacije, posebno kada se u obzir uzmu i povijesne nesuglasice nekih naroda, pretežito Hrvata i Srba, značio je da je krvavi rat neizbježan. Krajem osamdesetih i početkom devedestih godina dvadesetog stoljeća, nacionalizam je bujao u svim republikama (Radelić, 2006: 580-583). Posebno se to moglo vidjeti u Hrvatskoj i Srbiji i bilo je jasno da SFRJ ne može opstati.

S obzirom na bujajući nacionalizam početak rata zapravo se samo čekao. Na Uskrs, 31. ožujka 1991. godine na Plitvicama je ubijen Josip Jović, prva žrtva Domovinskog rata, a niti tri mjeseca kasnije, Hrvatski je sabor donio Ustavnu odluku o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske (mup.gov.hr, 2010). To je značilo da se Hrvatska s Jugoslavijom može rastati isključivo na nasilan i krvav način. Za svo to vrijeme SAD, kao niti ostatak NATO pakta, koji će kasnije odigrati važnu ulogu u završetku Domovinskog rata, nisu detaljnije obraćali pozornost na događanja u Hrvatskoj. Gotovo je cijela međunarodna zajednica, pa tako i NATO pakt, bila okupirana krajem Hladnog rata i raspadom Sovjetskog saveza na istoku Europe, kao i invazijom Iraka na Kuvajt, da nitko nije pretjerano brinuo za događanja na Balkanu. Raspadom Sovjetskog saveza i prelaskom svijeta iz bipolarne u unipolarnu sferu, tadašnji američki predsjednik George H.W. Bush u svojim je govorima često znao govoriti o novom svjetskom poretku i rušenju starih neliberalnih i nedemokratskih režima no, kada je trebalo priznati Hrvatsku, čime bi Jugoslaviji kao starom diktatorskom režimu došao kraj, Bush je pokazivao nevoljkost za promjenama (Ramet, 2007: 141-151). Kolika je zapravo bila nevoljkost SAD-a da prizna Hrvatsku govori i činjenica da su kao glavna svjetska vojna sila, Hrvatsku priznali tek u travnju 1992. godine, kao tek 57. država svijeta koja je to učinila i čak tri mjeseca nakon prvih država koje su to učinile još u siječnju iste godine (povijest.hr, 2017). Međutim, s obzirom da su nestabilnosti na Balkanu već prije u povijesti označavale prijetnju za mir u svijetu, logično je bilo da se u jednom trenutku SAD kao glavna svjetska vojna sila umiješa u ovaj sukob.

3. RAT U BOSNI I HERCEGOVINI I UKLJUČIVANJE SAD-a

Dok je Domovinski rat na teritoriju Republike Hrvatske započeo još u travnju 1991. samo godinu dana kasnije, točnije u proljeće 1992. krenuo je rat i na teritoriju današnje Bosne i Hercegovine (Mrduljaš, 2011: 53-55). Taj je rat bio puno kompliciraniji od onog Domovinskog jer u njemu nisu sudjelovale samo dvije već tri suprotstavljene strane. Armija Bosne i Hercegovine ratovala je i, jednim dijelom protiv Hrvatske vojske, koja je štitila područja na kojima su živjeli Hrvati, i protiv Vojske Republike Srpske, koja je štitila područja na kojima su živjeli Srbi. Rat je trajao otprilike tri i pol godine, a u njemu je poginulo gotovo 100 tisuća ljudi (bhrt.ba, 2022). I bez obzira na razne strahote i u Domovinskom ratu i u Ratu u Bosni i Hercegovini, nikakva se ozbiljnija intervencija SAD-a u ta dva rata nije mogla vidjeti sve do 1994. godine. Tada su oba rata još uvijek bila u punom jeku, no postalo je jasno kako će jedna od novih država nastalih raspadom bivše Jugoslavije biti i Bosna i Hercegovina i kako će na njenom teritoriju zasigurno morati živjeti i Hrvati i Srbi i Bošnjaci. Tada su se počela postavljati pitanja kako će ta nova država biti uređena i kako će se postići da niti jedan od naroda ne bude

ugrožen. 18. ožujka 1994. u glavnom gradu SAD-a potpisan je Washingtonski sporazum između Republike Bosne i Hercegovine s jedne i predstavnika Hrvata u toj državi s druge strane (Bandić, 2001: 163). Na njemu je određeno kako će se Bosna i Hercegovina sastojati od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, a ta država i danas ima takvo jedinstveno uređenje kakvo nema niti jedna država na svijetu. Na istom je mjestu samo 17 dana ranije, dogovoreno i primirje Hrvatske vojske i Armije BiH (poskok.info, 2015), a sama činjenica da su ovako važni ugovori potpisani u glavnom gradu SAD-a govori kako je SAD za rješavanje ovog sukoba bio itekako zainteresiran. No pravi i veliki utjecaj u ova dva sukoba SAD će postići tek godinu kasnije, 1995. godine. Hrvatska je u kolovozu te godine pokrenula vojno-redarstvenu operaciju Oluja nakon koje je bilo jasno da će ratu ubrzo doći kraj. Iako neki izvori tvrde kako je SAD već prilikom izvođenja Oluje neformalno pružio pomoć Hrvatskoj da okonča rat, za to zapravo nikakvih čvrstih dokaza nema. Američki filmski redatelj hrvatskog podrijetla Jack Baric tvrdi kako su SAD Hrvatskoj pomoć pružile putem privatne vojske MPRI, a da im je glavni motiv za to bio genocid kojeg je srpska vojska počinila u Srebrenici (nacional.hr, 2015). Ipak, ono što je uslijedilo nakon operacije Oluja bez ikakve je sumnje bila velika intervencija u ratove na Balkanu. Samo mjesec dana nakon uspješnog završetka operacije Oluja, Hrvatska vojska, ovog puta u suradnji s Armijom BiH, provodi i operaciju Maestral koja je većinom zahvatila zapadne dijelove Bosne i Hercegovine. U spomenutoj su akciji Hrvatska vojska i Armija BiH oslobodili veliki dio današnjeg zapadnog dijela Bosne i Hercegovine (braniteljski-portal.hr, 2023). Međutim, hrvatska je vojska prilikom tih ratnih pohoda bila blizu da napravi jednu akciju koja bi u potpunosti promijenila cijelu etničku strukturu Bosne i Hercegovine. Pred kraj akcije Maestral, hrvatska je vojska došla nadomak Banja Luke, grada koji je danas drugi grad po veličini u Bosni i Hercegovini i koji je je samo središte Republike Srpske (enciklopedija.hr, 2013). S eventualnim osvajanjem Banja Luke, gotovo bi sigurno došlo do protjerivanja etničkih Srba s tog područja, a to bi značilo potpunu etničku promjenu u odnosu na plan koji je dogovoren godinu dana ranije u Washingtonu. Velike su se etničke promjene već ranije događale u operaciji Oluja, no tada su Srbi protjerani s područja današnje Hrvatske što SAD-u ipak nije predstavljao problem. Ovdje se radilo o glavnom gradu Republike Srpske, područja na kojem je, kao što mu i samo ime govori, i zamišljeno da većinski narod budu upravo Srbi. Iz tog razloga Sjedinjene Američke Države više nisu mogle mirno sjediti i moralo je doći do prvog velikog i značajnog uključivanja te države u ratne sukobe na području Balkana. SAD je izravno i, gotovo pa službenim putem, naredio Hrvatskoj da zaustavi akciju osvajanja Banja Luke ili će u protivnom snositi ogromne posljedice. Hrvatska je u to doba bila itekako svjesna ogromne moći koju SAD ima u svojim rukama i jednostavno nije mogla riskirati

da im odnos sa SAD-om iz jednog poprilično prijateljskog pređe u neprijateljski. Tadašnji hrvatski ministar vanjskih poslova Mate Granić sam je priznao kako ga je osobno, za vrijeme njegovog boravka na Korčuli, na mobitel nazvao tadašnji američki državni tajnik Cristopher Warren i zaprijetio mu da će, ukoliko Hrvatska vojska uđe u Banja Luku, NATO Srbiji pripojiti istočni dio Slavonije (vecernji.hr, 2013). 2013. godine CIA je skinula oznaku tajnosti sa svih dokumenata koji su povezani s ratovima na Balkanu, a u njima stoji procjena američkog državnog vrha kako Beograd ne bi branio Banja Luku u slučaju napada Hrvatske vojske (vecernji.hr, 2013). To bi značilo da bi Hrvatska vojska bez većih napora osvojila taj grad što bi, pak, značilo da bi u njemu bili ugroženi svi građani srpske nacionalnosti, a uz to bi gotovo sigurno moralo doći do prekrajanja Washingtonskog ugovora s čime srpska strana, kao ni američki pregovarači, zasigurno ne bi bili sretni. Kako bi osigurali dugotrajni mir na području Balkana, SAD je ovu operaciju zaustavio diplomatskim putem. Ipak, puno veća intervencija u završetak ratnih sukoba na području Balkana dogodila se samo dva mjeseca kasnije.

4. DAYTONSKI MIROVNI UGOVOR I KRAJ RATOVA

Prvog dana u studenom 1995. godine započela je mirovna konferencija u američkom gradu Daytonu koji se nalazi u saveznoj državi Ohio. U to je vrijeme praktički, bez obzira što su se na nekim dijelovima još uvijek vodili oružani sukobi, rat u Hrvatskoj bio završen i trebalo je jednom za sva vremena okončati i sukobe u Bosni i Hercegovini. To, s obzirom na etničku strukturu i uređenje te države, nipošto nije bio lagan zadatak. Također, s obzirom na događanja koja su se između Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske odvila u posljednje 4 godine, teško je bilo za očekivati da će te države same između sebe riješiti problem uređenja Bosne i Hercegovine, a još je teže bilo za očekivati da će same između sebe doći do rješenja koje će osigurati dugotrajan mir na području Balkana. Iz tog se razloga umiješao SAD i zato se konferencija, baš poput one Washingtonske, održala baš na teritoriju SAD-a. Mukotrpnii pregovori u Daytonu trajali su 20 dana, a Clintonova je administracija, koja je vodila mirovne pregovore, odmah na početku naglasila kako se nakon završetka pregovora od svih sukobljenih strana očekuje da poštuju odredbe ugovora i da se ne započinju novi sukobi (Vukadinović, 1999: 36). Prije nego što je sama konferencija započela, SAD je za te pregovore tražio podršku od svih svojih saveznika, pa čak i od Rusije, dojučerašnjeg velikog neprijatelja u Hladnom ratu (Vukadinović, 1999:36). Taj podatak dovoljno govori o važnosti Daytonskog mirovnog ugovora, ne samo za države s područja Balkana, već i za same Sjedinjene Američke Države. Jednom kada je ta podrška osigurana, prvi korak prije samog početka pregovora bio je nominiranje glavnog čovjeka koji će te pregovore voditi. Na kraju je izabran Richard

Holbrooke, dotadašnji američki veleposlanik u Njemačkoj, koji je bio vrlo dobro upoznat s događanjima u tom dijelu Europe i za kojeg se moglo jamčiti da je dobar pregovarač i da će sprovesti interese SAD-a (britannica.com, 2024). Kao predstavnici država, stigli su najvažnije osobe iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Predstavnik Bosne i Hercegovine bio je predsjednik predstavništva te države Alija Izetbegović, dok su Srbiju i Hrvatsku predstavljali predsjednici Slobodan Milošević i Franjo Tuđman (mup.ks.gov.ba, 2002). Osim predstavnika te tri spomenute države, potpisivanju mirovnog sporazuma nazočili su brojni drugi važni europski dužnosnici poput tadašnjeg francuskog predsjednika Jacquesa Chiraca i tadašnjeg njemačkog kancelara Helmuta Kohla (mup.ks.gov.ba, 2002). Holbrooke i ostali pregovarači SAD-a i prije samog potpisivanja ugovora postigli su veliki uspjeh samim time što su zaraćene države uspjeli uvjeriti da im se potpisivanje Daytonskog mirovnog sporazuma isplati. Hrvatska je, nakon što je ranije poslušala upute SAD-a i nije napala Banja Luku, potpisivanje Daytonskog mirovnog sporazuma vidjela kao samo dodatno jačanje prijateljstva sa SAD-om, koje će im u prvim neovisnim godinama dobro doći, a bošnjačka je strana, pak, potpisivanje ugovora vidjela kao rješenje za postizanje dugotrajnog mira na području BiH. Srpska je strana bila u vrlo nezavidnom vojnom položaju i, zbog svojih vojnih poraza, nije imala previše moći za pregovaračkim stolom, pa je potpisivanje Daytonskog mirovnog ugovora vidjela kao jedini način da očuva svoje interese u Bosni i Hercegovini odnosno da Republika Srpska zadrži svojih 49% teritorija BiH (Vukadinović, 1999: 37-38). Iako su pregovori u Daytonu formalno završili 21. studenog, ugovor je na kraju potpisan u Parizu nešto manje od mjesec dana kasnije, 14. prosinca 1995. godine (enciklopedija.hr, 2013). Potpisivanje ugovora sa sobom je donijelo i nekoliko teritorijalnih i administrativnih promjena od kojih je svakako najvažnija ona da će svaki od tri naroda dati svog člana u Predsjedništvo BiH (identitet.hr, 2018). Iako su sve zaraćene strane bez pretjerano puno nagovaranja potpisale Daytonski mirovni ugovor, prvenstveno zato jer je on označio kraj ratnih sukoba, niti jedna strana u stvari nije bila sretna s odredbama ugovora te će on u godinama nakon rata donijeti puno problema i nesuglasica među državama (Vego, 2002: 155). SAD su ovom intervencijom u oružane sukobe na Balkanu možda našle način da se završe oružani sukobi i ubijanja, međutim nisu uspjele ispuniti svoj drugi cilj, a to je sve zaraćene strane nakon završetka rata žive u potpunom miru i bez etničkih netrpeljivosti. Glavni dokaz za to je činjenica da i dalje, gotovo 30 godina nakon potpisivanja ugovora, međunarodna zajednica mora biti prisutna u Bosni i Hercegovini kako bi pazila da se napeta situacija ne rasplamsa. Tako je jedna od najvažnijih političkih figura u Bosni i Hercegovini i dalje Visoki predstavnik za sigurnost, a tu funkciju danas obnaša Nijemac Christian Schmidt (ohr.int, 2015). Niti danas u toj se državi nije uspio postići miran suživot

triju naroda bez ikakvih tenzija. I dalje su prisutni razni fizički i verbalni sukobi, koji su većinom etnički motivirani, među stanovnicima te države, (Vego, 2002: 162) ali uz velike napore SAD-a i ostatka međunarodne zajednice izbjegnuto je ponovno rasplamsavanje rata u Bosni i Hercegovini. I to je svakako pohvalno i ne smije se smetnuti s uma, no novi veliki problemi za sigurnost Balkana uslijedili su vrlo brzo, niti pola godine nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma. U travnju 1996. godine započeo je Rat na Kosovu koji su vodili Albanci kao domaće stanovništvo koje je htjelo neovisnost i SR Jugoslavija kao država koja im to nije dopuštala. To je značilo kako će SAD ponovno, ovaj puta putem NATO pakta, morati intervenirati u oružane sukobe na području Balkana.

5. RAT NA KOSOVU

Kosovo je još od početka 1980-ih godina bilo mjesto na kojem je vladala izrazita napetost između domicilnog stanovništva, Albanaca i manjinskog naroda, Srba. Prvi važan događaj u kronologiji sukoba Albanaca i Srba zabilježen je u prvoj polovini 1981. godine. Sve je počelo 11. ožujka kada je nekoliko studenata u Prištini organiziralo prosvjed zbog slabe kvalitete obroka u studentskim restoranima (bbc.com, 2021). Međutim, unatoč naporima studenata, kvaliteta obroka nikako se nije poboljšavala, pa, shodno tomu, niti prosvjedi nisu zaustavljeni. S vremenom je pokret u velikoj mjeri dobio na masovnosti, a u prvim danima travnja je i prestao biti samo studentski. Studentima su se priključili i brojni građani kao i radnici iz tvornica. Prva dva dana u travnju zabilježeni su najmasovniji i najnasilniji prosvjedi u kojima je, u sukobima prosvjednika i policije, ozlijeđeno gotovo 250 ljudi (bbc.com, 2021). Jugoslavenske vlasti takvu situaciju više nisu mogle mirno promatrati, pa je mir na ulicama Kosova uveden nasilnim putem. Ipak, stanje mira nije trajalo dugo. Cijelo se vrijeme, do formalnog početka oružanog sukoba koji je izbio u u travnju 1996., na području cijelog Kosova mogla osjetiti netrpeljivost između Albanaca i Srba. Jedan od najvažnijih političkih događaja koji su bili uvod u oružani sukob na Kosovu svakako je bio i govor Slobodana Miloševića na Gazimestanu povodom 600. obljetnice Bitke na Kosovu u kojoj su Srbi pobijedili Turke. Milošević je taj govor, iz jednog povijesnog, pretvorio u politički. Iznio je niz teza koje su samo dodatno potpirile ionako nestabilnu situaciju na Kosovu. Jedna od najpoznatijih Miloševićevih rečenica iz tog govora je „...šest vekova kasnije, danas, opet smo u bitkama i pred bitkama. One nisu oružane mada ni takve još nisu isključene.“ (povijest.hr, 2017). Milošević je ovdje aludirao na pobjedu Srba protiv Turaka prije 600 godina, ali je u istoj rečenici uspio najaviti da područje Kosova uskoro čeka novi rat. Zanimljivo je kako će upravo takvi Miloševićevi postupci nekih 10-ak godina kasnije natjerati SAD na intervenciju u ovaj rat. Od tog se Miloševićevog govora samo još više

pogoršala situacija na Kosovu. Sama Jugoslavija je kosovske Albance počela tretirati kao građane „drugog reda“, a početkom 1990-ih godina doneseni su neki od najrigoroznijih zakona koje je Jugoslavija uopće mogla donijeti prema domicilnom stanovništvu. Tako su zabranjene sve radijske i televizijske emisije koje su vodili Albanci, a otpušteni su i gotovo svi albanski profesori koji su predavali na državnim sveučilištima (web.archive.org, 2004). Takav slijed događaja nije niti mogao voditi u išta drugo nego u oružani sukob. Sve je eskaliralo u prvoj polovini 1996. godine kada je skupina nezadovoljnih Albanaca formirala Oslobodilačku vojsku Kosova koja je ubrzo krenula s oružanim napadima na državne vojnike (hrw.org, 2001). Tijekom iduće 3 godine vođene su krvave bitke u kojima je živote izgubilo nešto više od 12 tisuća ljudi (rts.rs, 2009). Na kraju je ishod tih sukoba bio povlačenje jugoslavenskih trupa, a veliku zaslugu za pobjedu kosovskih snaga svakako je ponio i SAD. Prije nego što se SAD putem NATO pakta uopće aktivno uključio u sukob, za ishod ovog rata izuzetno je važna bila odluka SAD-a da, zbog eskalacije situacije na Kosovu, zadrži sankcije protiv Srbije koje su nametnute još tijekom sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a za koje je bilo odlučeno da će se ukinuti potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma (Đukić, 2003: 54). Nadalje, još tijekom 1998. godine, NATO je počeo izvoditi vojne vježbe iznad susjednih Makedonije i Albanije kako bi upozorio Miloševića da je izravna intervencija NATO pakta u ovaj sukob, ako se rat ne smiri, vrlo blizu (web.archive.org, 2015). Tako je SAD svojom vrlo agresivnom vanjskom politikom putem NATO pakta htio poručiti da je bilo dosta ratnih razaranja na području Balkana. Međutim, Miloševićev se režim oglušio na NATO-va upozorenja te je odbio napustiti Kosovo, a onda NATO-u nije preostalo ništa drugo nego pokrenuti vojnu akciju protiv SR Jugoslavije. Problematično je bilo jedino to što NATO takvu akciju nije pokrenuo u cijeloj svojoj povijesti, od samog osnutka 1945. godine (Vukadinović, 1999: 68). Međutim, to ne znači da je Rat na Kosovu bio nešto krvaviji od ostalih sukoba koji su se odvijali u drugoj polovini 20. stoljeća već je ta NATO-va intervencija značila da je, između ostalog, došlo do pisanja novih stranica svjetske povijesti. Sve do raspada Sovjetskog saveza, svijet je bio zapravo i puno nesigurnije mjesto jer je to bilo razdoblje bipolarnosti velikih sila. SAD i Sovjetski savez bile su toliko vojno moćne sile da bi pokretanje bilo kakve vojne akcije od strane NATO-a ili Varšavskog pakta, s kojom se druga strana izričito ne slaže, bilo dovođenje svijeta na rub Hladnog rata. Jednom kada se Sovjetski savez raspao i svijet je prešao u dimenziju unipolarnosti, SAD je postao vodeća svjetska vojna i gospodarska sila. Tako su SAD-u odnosno NATO paktu ruke za pokretanje vojne intervencije bile puno slobodnije nego samo desetljeće ranije. Tako je u ožujku 1999. godine administracija američkog predsjednika Billa Clintona

odlučila kako će na pretjeranu eskalaciju sukoba na Kosovu, Miloševićevom režimu odgovoriti vojnim putem.

6. BOMBARDIRANJE SR JUGOSLAVIJE

U veljači 1999. godine u francuskom su gradu Rambouilletu vođeni mirovni pregovori kojim bi se zaustavili oružani sukobi na Kosovu. Sami pregovori trajali su 17 dana no, za razliku od pregovora u Daytonu, ishod pregovora ovoga puta nije bio uspješan. Mirovni ugovor koji je bio namijenjen da ga potpišu obje zaraćene strane složio je sam NATO, a njegovim bi stupanjem na snagu 30 tisuća NATO-vih mirovnih trupa, s ciljem završetka oružanih sukoba, stiglo na Kosovo, a SR Jugoslavija bi im morala jamčiti nesmetani prolazak kroz svoj teritorij (state.gov, 2001). Nadalje, Kosovo bi, da je ugovor stupio na snagu, i dalje ostalo dio SR Jugoslavije, ali bi imalo znatno veću autonomiju nego prije rata. SR Jugoslavija bi zadržala teritorijalni integritet, pravo na vođenje monetarne i fiskalne politike kao i pravo na nadgledanje federalnih izbora (state.gov, 2001). Upravo ovu zadnju stavku, vezanu uz izbore, Miloševićev režim nije želio prihvatiti jer bi te izbore, uz samu Jugoslaviju, nadgledali i promatrači međunarodne zajednice što bi značilo kako u tom slučaju ne bi bilo mjesta za izborne prijekure. Albanska je strana ugovor iz Rambouilleta na kraju potpisala no SR Jugoslavija to ipak nije učinila. Glavni pregovarač američke vlade u pregovorima uoči potpisivanja Daytonskog mirovnog ugovora, Richard Holbrooke, se nakon što je srpska strana obznanila kako neće potpisati ugovor, još jednom sastao s Miloševićem kako bi ga probao nagovoriti da potpiše ugovor (nytimes.com, 1999). Kada se Milošević oglušio i na ovo upozorenje, samo 2 dana kasnije, 24. ožujka 1999. godine pokrenuta je Operacija Saveznička sila ili snaga, ovisno o izvorima, u kojoj je NATO krenuo bombardirati SR Jugoslaviju (Jelavić, 2000: 179-182). Uz Miloševićevu nevoljkost da potpiše ugovor iz Rambouilleta, kao glavni razlozi pokretanja ove NATO-ve vojne akcije nameću se SAD-ovo pokazivanje odlučnosti da se kazni svakoga tko se protivi uspostavi mira, posebno oštro kažnjavanje zločina nad civilima, kojih je na Kosovu bilo dosta i onesposobljavanje srpske vojske za buduće ratove (Vukadinović, 1999:68). Očito je kako je NATO samo čekao priliku za ovakvu vojnu akciju kako bi pokazao svoju nadmoć i uspostavio dominaciju u novom unipolarnom svijetu, no isto tako je očito kako ova akcija nije poduzeta bez razloga i samo kako bi se pokazala ta vojna nadmoć. Jugoslavija je, što kao Savezna Federativna Republika, što kao Savezna Republika, u samo osam godina vodila tri izrazito krvava vojna sukoba i bilo je vrijeme da na području Balkana napokon zavlada mir. Ovom intervencijom NATO pakta otvoren je put i za druge takve buduće intervencije u suverene države što je jasno kršenje međunarodnog prava, pa ta tema i dan danas izaziva polemike

(Vukadinović, 1999:69). Međutim, ako se to može smatrati negativnom posljedicom ove operacije, kao pozitivna crta svakako se može uzeti stanje mira koje je od tada, pa sve do danas zavladao na području Balkana. NATO je Operaciju Saveznička sila provodio sve do 10. lipnja 1999. godine što znači da su državljani SR Jugoslavije pod opasnošću od bombardiranja živjeli gotovo 3 mjeseca (Jelavić, 2000: 185). Milošević je dan ranije, 9. lipnja 1999., iscrpljen NATO-ovom akcijom i pod pritiskom domaćeg stanovništva koje više nije htjelo živjeti pod svakodnevnim sirenama za opasnost, pristao na uvjete američkih pregovarača. Tako je završila Operacija Saveznička sila, a počela je Operacija Združena straža koja je zapravo samo bila naziv za raspoređivanje NATO-vih snaga po donedavno zaraćenom području (Jelavić, 2000: 186-187). Tako je, nakon tri godine, Ratu na Kosovu došao kraj. Usporedno s vojnim neuspjesima, ubrzo je došao i kraj vladavine Slobodana Miloševića. Samo godinu dana kasnije prestao je obnašati dužnost predsjednika SR Jugoslavije, a već 2002. završio je u Haaškom zatvoru zbog ratnih zločina u Bosni i Hercegovini i na Kosovu (Britannica.com, 2004). S padom Slobodana Miloševića, završene su krvave i ratne godine na Balkanu, a vanjska politika SAD-a prema ovom području više nikada, do današnjeg dana, nije bila u ratnom ozračju. SAD, naravno, nakon završetka ratova na Balkanu nije maknuo fokus s ovog područja već su se pregovori nastavili s novonastalim državama u glavnim ulogama. Tako su Hrvatska, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Albanija i Slovenija danas članice NATO pakta, ali vanjska politika kakvu je SAD morao voditi prema državama Balkana u 1990-im godinama više se nikada nije ponovila. Svaki oblik vanjske politike koju je SAD prema državama Balkana vodio od 2000. naovamo uvelike se razlikovao od proturatne vanjske politike koju je SAD prema državama Balkana vodio od 1990. do 2000. godine.

7. ZAKLJUČAK

Bez obzira na početna oklijevanja Bushove administracije koja su se mogla vidjeti u prvoj polovini 1990-ih, SAD je od 1990. do 2000. godine na području Balkana bio izrazito aktivan. Posebno se to odnosi na razdoblje od 1994., kada je u prijestolnici SAD-a potpisan Washingtonski sporazum, pa sve do završetka NATO-vog bombardiranja SR Jugoslavije koje je završilo u lipnju 1999. godine. Taj je događaj ujedno označio i kraj Rata na Kosovu čime je i službeno završilo teško desetljeće balkanskih država koje je bilo ispunjeno nacionalizmom, netrpeljivošću i krvavim oružanim sukobima. SAD je u tom desetljeću pokazao iznimnu želju za postizanjem, ne samo kratkoročnog, već i dugoročnog, mira na ovom području. Postizanje takvog cilja, na području gdje se gotovo ni jedan narod međusobno ne voli i ne podnosi, zasigurno je bio težak posao. Čak su i Hrvatska i Bosna i Hercegovina, koje su imale ne samo

isti cilj, već i zajedničkog neprijatelja, u jednom trenutku međusobno ratovale. Intervenirati u toliko kompleksnu i mržnju ispunjenom situaciju i pritom postići mir koji nije narušen niti 25 godina od okončanja Rata na Kosovu svakako je nešto što je primarno zasluga američke vanjske politike predsjednika Billa Clintona. Naravno, nisu Clinton i njegova administracije jedini zaslužni za ovakav ishod jer je prve pregovore započeo Bush stariji, a nakon njega je situaciju u miru pod kontrolom držao i njegov sin, Bush mlađi. Ipak, svakako treba reći kako su Clinton i njegova administracija udarili temelje za stvaranje trajnog mira na prostoru na kojem je to 1990-ih godina izgledalo nezamislivo. Naravno, kod toliko kompleksnog zadatka, sve nije niti moglo proći savršeno, pa se čak i danas na američku vanjsku politiku prema Balkanu u tim godinama mogu iznijeti ozbiljne kritike. Prva je svakako današnje stanje u Bosni i Hercegovini. Ta je država danas uvelike nefunkcionalna zahvaljujući Daytonskom mirovnom sporazumu, koji je završio rat, što je svakako i bez ikakve dileme, bio prioritet, no isto tako je i posijao sjeme novih nacionalnih sukoba, koji srećom nisu prerasli u oružane, i isto tako je, zbog svoje kompleksnosti i gomile zakonskih iznimaka, Bosnu i Hercegovinu danas učinio ekonomski zaostalom i pravno i administrativno vrlo neefikasnom državom. Naravno, nije samo ugovor iz Daytonu zaslužan za to, već zasluge nose i razni političari koji su u međuvremenu bili na najvišim državnim funkcijama u Bosni i Hercegovini, a koji nisu poduzeli ništa za promjenu statusa quo, no Daytonski mirovni sporazum svakako je napravio preduvjete da Bosna i Hercegovina danas bude država nižeg ekonomskog standarda građana i država u kojoj i 30 godina nakon potpisivanja mirovnog sporazuma vladaju etničke nesuglasice, ne samo među građanima, već i među službenim državnim dužnosnicima. Nadalje, NATO-va je intervencija u Rat na Kosovu, koliko god ona bila opravdana i koliko god ona imala pozitivan ishod jer je bombardiranjem SR Jugoslavije zaustavljeno krvavo razdoblje na cijelom području, u kasnijim godinama služila kao izlika za ulazak SAD-a u neke druge države u kojima ulazak njihovih i NATO-vih trupa tamo nije bio potreban. Također, možda narodi na području Balkana i dalje žive u međusobnim nesuglasticama i možda još uvijek to nije idiličan suživot kakav primjerice imaju države Skandinavskog poluotoka, no već 25 godina na ovom području, bez obzira na i dalje prisutne tenzije, nisu vođeni nikakvi oružani ratovi i to je ogromnim dijelom zasluga izuzetno kvalitetne i pregovarački sposobne američke vanjske politike predvođene predsjednikom Billom Clintonom.

8. POPIS LITERATURE

Bandić, I. (2001). Washingtonski sporazum - spas ili propast za Hrvate u Bosni i Hercegovini?. *Međunarodne studije*, 1 (2-3), 151-165. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/286414>

Bbc.com (2021) Demonstracije na Kosovu 1981. godine: „Kosovsko proleće" ili poslednja šansa za mirno rešenje. <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-56607107> Pristupljeno: 5. rujna 2024.

Bhrt.ba (2022) Objavljen popis poginulih u ratu 1992-1995. <https://bhrt.ba/objavljen-popis-poginulih-u-ratu-1992-1995> Pristupljeno: 3. rujna 2024.

Braniteljski-portal.hr (2023) Na današnji dan 1995. započela operacija Maestral – Strahovit poraz srpske vojske. <https://www.braniteljski-portal.hr/na-danasnji-dan-1995-zapocela-operacija-maestral-strahovit-poraz-srpske-vojske/> Pristupljeno: 4. rujna 2024.

Britannica.com (2024) Richard Holbrooke. <https://www.britannica.com/biography/Richard-Holbrooke> Pristupljeno: 3. rujna 2024.

Britannica.com (2024) Slobodan Milošević. <https://www.britannica.com/biography/Slobodan-Milosevic> Pristupljeno: 4. rujna 2024.

Đukić, I. (2003). *Kosovo : realnost i mit*. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.

Enciklopedija.hr (2013) Banja Luka. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/banja-luka> Pristupljeno: 4. rujna 2024.

Enciklopedija.hr (2013) Daytonski sporazum. <https://enciklopedija.hr/clanak/daytonski-sporazum> Pristupljeno: 3. rujna 2024.

Hrw.org (2001) Po naređenju: ratni zločini na Kosovu. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://www.hrw.org/legacy/serbian/kosovo2001/summary.pdf> Pristupljeno: 5. rujna 2024.

Identitet.hr (2018) Problematika Daytonskog sporazuma. <https://identitet.hr/14-prosinca-potpisivanje-daytonskog-sporazuma/> Pristupljeno: 3. rujna 2024.

Jelavić, T. (2000). Operacija Saveznička snaga 1999. (NATO nad Jugoslavijom). *Polemos, III* (6), 167-196. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/202697>

Knežević, A. (2017). *Raspad SFRJ kao sudar nacionalizama* (Diplomski rad). Zadar: Sveučilište u Zadru. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:902183>

Kokotović, F. i Mikulandra, I. (2015). Reforma Vijeća sigurnosti. *Međunarodne studije, XV* (1), 79-97. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/153062>

Main.un.org (1999) Current Members. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/current-members> Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Mrduljaš, S. (2011). Doprinos vladajućih bosansko-hercegovačkih stranaka izbijanju rata u Bosni i Hercegovini. *Suvremene teme*, 4 (1), 45-60. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/76152>

Mup.gov.hr (2010) In memoriam: Josip Jović, prvi poginuli hrvatski redarstvenik u Domovinskome ratu. <https://mup.gov.hr/vijesti/in-memoriam-josip-jovic-prvi-poginuli-hrvatski-redarstvenik-u-domovinskome-ratu/36043> Pristupljeno 2. rujna 2024.

Mup.ks.gov.ba (2002) Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://mup.ks.gov.ba/sites/mup.ks.gov.ba/files/2023-05/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf Pristupljeno 4. rujna 2024.

Nacional (2015) Dokumentarac HTV otkriva istinu o ulozi Amerikanaca u Oluji. https://www.nacional.hr/dokumentarac-htv-otkriva-istinu-o-ulozi-amerikanaca-u-oluji/#google_vignette Pristupljeno 4. rujna 2024.

Nytimes.com (1999) CONFLICT IN THE BALKANS: THE OVERVIEW; MILOSEVIC TO GET ONE 'LAST CHANCE' TO AVOID BOMBING. <https://www.nytimes.com/1999/03/22/world/conflict-balkans-overview-milosevic-get-one-last-chance-avoid-bombing.html> Pristupljeno 6. rujna 2024.

Ohr.int (2015) Visoki predstavnik. <https://www.ohr.int/o-ohr-u-2/visoki-predstavnik-2/> Pristupljeno 5. rujna 2024.

Pervan, P. (2023). *Američki vojni intervencionizam nakon završetka Hladnog rata* (Završni specijalistički). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:434505>

Povijest.hr (2017) SAD priznao neovisnost Republike Hrvatske – 1992. https://povijest.hr/nadanasnjidan/sad-priznao-nezavisnost-republike-hrvatske-1992/#google_vignette Pristupljeno: 2. rujna 2024.

Povijest.hr (2017) Miloševićev agresivni govor na Gazimestanu – 1989. https://povijest.hr/nadanasnjidan/milosevicev-agresivni-govor-na-gazimestanu-1989/#google_vignette Pristupljeno: 5. rujna 2024.

Poskok.info (2015) DOKUMENT KOJI NAS ČUPA IZ BANANE : Na današnji dan potpisan je Washingtonski sporazum. <https://poskok.info/dokument-koji-nas-cupa-iz-banane-na-danasnji-dan-potpisan-je-washingtonski-sporazum/> Pristupljeno: 1. rujna 2024.

Prio.org (2024) New data shows record number of armed conflicts. <https://www.prio.org/news/3532> Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Radelić, Z. (2006) *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. -1991. od zajedništva do razlaza*. Školska knjiga, Zagreb.

Ramet, S.P. (2008). Priznati, ili ne priznati - Politika Sjedinjenih Američkih Država prema Hrvatskoj, 1990.-1991.. *Časopis za suvremenu povijest*, 40 (1), 141-158. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/27112>

Rts.rs (2009) Predstavljen popis žrtava sukoba na Kosovu. <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/209021/predstavljen-popis-zrtava-sukoba-nakosovu.html> Pristupljeno: 5. rujna 2024.

Slukan Altić, M. (2011). HRVATSKA KAO ZAPADNI BALKAN – GEOGRAFSKA STVARNOST ILI NAMETNUTI IDENTITET?. *Društvena istraživanja*, 20 (2 (112)), 401-413. <https://doi.org/10.5559/di.20.2.06>

Srakić, M. (1988). Ideal mira. *Crkva u svijetu*, 23 (4), 294-310. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/85820>

State.gov (2001) Understanding the Rambouillet Accords. https://1997-2001.state.gov/regions/eur/fs_990301_rambouillet.html Pristupljeno: 6. rujna 2024.

Theguardian.com (2004) There were no weapons of mass destruction in Iraq. <https://www.theguardian.com/world/2004/oct/07/usa.iraq1> Pristupljeno: 2. rujna 2024.

Un.org (1998) United Nations Charter (full text). <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> Pristupljeno: 29. kolovoza 2024.

Vecernji.hr (2013) Da je HV ušao u Banju Luku, NATO bi istočnu Slavoniju pripojio Srbiji. <https://www.vecernji.hr/vijesti/da-je-hv-usao-u-banju-luku-nato-bi-istocnu-slavoniju-pripojio-srbiji-619814> Pristupljeno: 3. rujna 2024.

Vego, M. (2002). Bosna i Hercegovina na raskrižju Daytonu. *Međunarodne studije*, II (1-2), 152-174. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/286456>

Vox.com (2016) Trump wants America to stop being the world's policeman — and start being its rent-a-cop. <https://www.vox.com/2016/7/25/12273020/trump-russia-nato-putin>
Pristupljeno 1. rujna 2024.

Vukadinović, R. (1999) *Sigurnost na jugoistoku Europe*. Interland, Varaždin.

Web.archive.org (2004) Chronology for Kosovo Albanians in Yugoslavia. https://web.archive.org/web/20111112151001/http://www.unhcr.org/refworld/country...CHR_ON,SRB.,469f38f51e,0.html Pristupljeno 5. rujna 2024.

Web.archive.org (2015) STANJE NA KOSOVU. <https://web.archive.org/web/20150626233737/http://www.hrt.hr/arhiv/98/06/16/kosovo.html>
Pristupljeno 5. rujna 2024.

9. SAŽETAK

Na području Balkana 1990-ih godina odvila su se tri važna rata. Prvi je počeo u Hrvatskoj 1991., drugi u Bosni i Hercegovini godinu dana kasnije, a treći na Kosovu 1996. godine. Sva tri rata završena su nekom vrstom intervencije SAD-a. Te su se intervencije razlikovale u svom obujmu, a najznačajnije su bile završavanje Rata u Bosni i Hercegovini potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma i ona u završnoj godini Rata na Kosovu. U ožujku 1999. godine, SAD više nije mogao mirno gledati kako režim Slobodana Miloševića vodi treći rat u manje od 10 godina, pa je, nakon nekoliko rundi neuspješnih pregovora, NATO krenuo s bombardiranjem SR Jugoslavije. Bombardiranje je trajalo gotovo tri mjeseca nakon čega se Miloševićev režim odlučio povući i pristati na uvjete koje su nudili SAD-ovi pregovarači. Time je u lipnju završen Rat na Kosovu, ali što je još važnije, dolazak novog tisućljeća na Balkanu je, u odnosu na izuzetno ratne i krvave 1990-e, označio dolazak mira i prestanak ratnih strahota, a to je uvelike zasluga američke vanjske politike predsjednika Billa Clintona.

Ključne riječi: SAD, NATO, vanjska politika, Balkan, rat, intervencija, nacionalizam, Daytonski mirovni sporazum, Bill Clinton